

különös találkozásáról Kristóf Ágota munkásságával, képet kapunk a nagy hatású, látomászerű összművészeti bemutatóról.

Szunyogh László *Szöveg és kép viszonya (A Nagy Füzet képi transzformációjának lehetőségei)* című írása a szobrászmesterség szépségeibe, nehézségeibe enged bepillantani. Irodalom és képzőművészet találkozásáról olvassunk az emléktábla születése kapcsán.

Két lírai emlékezés (az olvasmányélményre, illetve a személyes találkozásokra) után az emlékkönyv egy „perfomansszal” zár, a már említett Gergye Krisztián emlékező, lírai montázsával. Ezt követi a bibliográfia, amely az interneten megjelent írások kivételével a 2014. április 30-ig kiadott külföldi és magyar műveket gyűjti össze.

Mindez így együtt kiindulópont és összegzés, emlék és útmutató.

NAGY HILDA (1995) Erdőszyörgy

NAGY HILDA

Buda Attila, Nemeskéri Luca, Pataky Adrienn (szerk.): „...mi szépség volt s csoda”

Ráció Kiadó, 2015

Az olvasót (legyen szó filológusról vagy egyszerű érdeklődőről) mindig is foglalkoztatta a szerző személyisége, magánélete. Annak ellenére, hogy mindenki ismeri a követendő szabályt – az elbeszélő nem tévesztendő össze a szerzővel –, az érdeklődés az idő folyamán sem lankadt ez irányban. Az MTA – ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport immár második kötetét jelentette meg az Újhold folyóirat köréről. A *„...mi szépség volt s csoda”* Lakatos István-idézetet című választó kiadvány betekintést enged az alkotás elő- és háttérébe egyaránt.

A változatos témájú, eltérő perspektívájú tanulmányok alapos szerkesztői gondra utalnak. Olvashatunk az Újholdon kívüli folyóirat-tervről, Lakatos István műhelytitkairól, Ottlik *Iskola a határon* című regényének megfilmesítési kísérleteiről. Nemes Nagy Ágnes kapcsán többet kínál a kötet. A költőnről szóló írások összekapcsolhatóak. Egyrészt írásainak magánéleti vonatkozásai is helyet kapnak, de ugyanolyan mértékben érvényesülnek versei, esszéi befogadói értelmezései is. Ez a fajta koncepció több irodalomelméleti iskola arany középútját mutatja, ami talán új irányt ad a jövőbeli elemzéseknek. A tanulmányokon kívül szövegközlések (Nemes Nagy naplói), illetve képmelléklet is található a kötetben.

Az Újholdat sokan a Nyugat utódjának tekintik, de talán kevesen

tudják, hogy ez a „fióknak író generáció” (az ÁIK e témakörbeli első kiadványa éppen a publikáció nehézségeiről, hiányáról ad részletesebb ismertetést) egy másik folyóirat létrehozására is törekedett (Magyar Orfeusz), de ennek terve meghiúsult. Lényegesen másként kezeljük a sikertelen próbálkozás tényét, ha látjuk a háttérben magát az embert, aki sokadjára is próbálkozik, és nem távolodik el a tenni akarástól, magától az alkotói munkától a legnagyobb nehézségek közepette sem. Jelen kötet esetében főként Nemes Nagy Ágneshez juthat közelebb az olvasó. Nemcsak művei elemzését, az általa művelt műfajok, motívumok szemléltetését kapjuk, hanem mintegy ráadásként önértelmezéseivel is szembesülhetünk. Fontosnak tartom kiemelni egy örök érvényű meglátását, miszerint „csak az tud igazán formabontó lenni, aki pontosan tudatában van annak, milyen formákat és műfajokat épít le, alakít át”. Meglátásom szerint kortárs költőink, főként a feltörekvő nemzedék,

mintha nem ismernék vagy legalábbis elfelednék e tételt. Sok esetben szemet szúr, hogy nem azért használják a szabad formát, mert éppen az felelne meg a gondolat kifejezésének, a téma fekvésének, sokkal inkább az indokolja a választást, hogy nem merültek el kellőképp a formák ismeretében.

Ugyancsak Nemes Nagy Ágnes kapcsán merül fel a műfordítás mint

saját értelmezés, alkotói folyamat kérdése. Jóllehet sokkal kötöttebb, a keretekhez jobban alkalmazkodó tevékenységről van szó ebben az esetben, mégis a korabeli sejtelmes, közties létben (erős cenzúra, publikációk hiánya) akár szabadságként is értelmezhető, az idegen nyelvű irodalom így mintegy szabadságot adna a *saját irodalomnak*. A brüsszeli és az amerikai napló lapjait olvasva az új (külföldi) utak nem kizárólag az idegenség tapasztalataként jelennek meg, sokkal inkább lehetőségként. A különböző élethelyzetek, környezet mégis ugyanazt a napjairól beszámoló író személyt tükrözik. Rövid mondatok, terjengőségtől mentes közlések, ennek ellenére tömörségükben részletesek, akárcsak lírája. Könnyen az az illúziója támadhat a befogadónak, mintha ő is azt látná, érezné, amit a sorok írója. A még teljesebb valóságélményhez az alaposan gondozott szöveg lábjegyzetei segítenek hozzá. (Nem kevésbé fontos, hogy a korábban közölt naplók szövegeinek félreolvasása is korrigálva van e kötetben.) A nevek, helyszínek, kiemelt látványosságok magya-

rázata, a néhol homályos utalások feloldása az olvasó tényleges utazásérzetét eredményezik.

Lakatos István kapcsán hangsúlyosabb teret kap az alkotás folyamata. Munkanaplója sokat elárul arról, hogyan születik a konkrétumból egy leisztult alkotás. Továbbá használható módszerként is szolgálhat játékos taktikája: a szótagszám, ritmika, rím szerint gyűjtött szavak nagymértékben megkönnyíthették a kötött formában való írást.

A kötet nem mellékel egyértelmű receptet, hogy miben kellene látni az Újhold körében a *szépséget és csodát*, ez a feladat az olvasóra marad, viszont tartalma egészével bemutatja a lehetséges választásokat. Lesznek, akik a naplókban, lesznek, akik a fényképekben, kéziratokban találják meg az esztétikumot. Olyanok is, akik számára a szövegek értelmezése módosítja a befogadói magatartást, vagy a magánélet ismerete közelebb hozza az alkotót. A közös pont minden esetben ugyanaz: a kötet elkezd együtt élni az olvasóval, rámutatván, hogy alkotó és olvasó, szerző és értelmező között milyen kicsi is lehet a távolság.

STURM LÁSZLÓ

Kemsei István:

A szederinda szeme. Dunakönyv

Orpheusz, Budapest, 2016

Több verse, valamint a – mostani kötetbe beépített – *Róka a fűzfán* című esszéje hozta már korábban is az olvasó tudomására: Kemsei István lehetőleg a Dunán evezve, a Duna mellett táborozva tölti tavasztól ősziig a szabad idejét. Az öregség már néhány éve megfosztotta a Dunán járás szabadságától, de kisajtolta belőle a jó negyven év tapasztalataira épülő *Dunakönyvet*.

Mit várna az ember? Anekdotákat egykori táborozásokról, társakról, mulatságos vagy meghökkenítő történeteket, éles szemű megfigyelését a természetnek. Mindebből csak az utóbbit kapja, az anekdotázástól, de még az egykori társak néven nevezésétől is föltűnően tartózkodik a szerző. Leírja a Dunát a Szentendrei-szigetig fölfelé evezve, „a szemrevételezés sebességével”. Fejezetet szentel az egykori csónakházaknak, a táborozás fortélyainak, veszélyes szépségeinek, a faluba járás során kiismert szigeti falvaknak. A szép számmal

megírt egyedi élmények a jellemző élethelyzeteket sűrítik magukba, szimbolikus erővel. Minderről olyan fölszabadító alapossággal képes írni, ami csak a zsigerivé vált tudás sajátja. A természetben éppúgy kiismeri magát, mint a falu és a Római-part szokásrendszerében vagy a táj földrajzában, történelmében.

Süt a könyvből a szakértelem szabadsága. Egy életformáé, amely a hetvenes években bomlásnak indult, mára csak nyomokban él. A könyv ennek az életformának, a vadevezés és táborozás hőskorának állít emléket: „a vízi táborozás hőskorának – amiről már tudjuk, hogy rövid ideig, talán negyvenötven évig tartott, kettészakítva egy nagy háborúval”. Visszatérő szólama a könyvnek a „hová tűnt” antikvitásig nyúló, Villontól is hallott sóhaja: „Hová tűnt a »kilbótok« népe? Kihalt, mint az ősi generációk. Utódok nélkül, jelet és emlékezőket is alig hagyva maga után. Hová tűnt a rengeteg hajó”; „Azoknak